वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम

आ.व. २०७७/७८

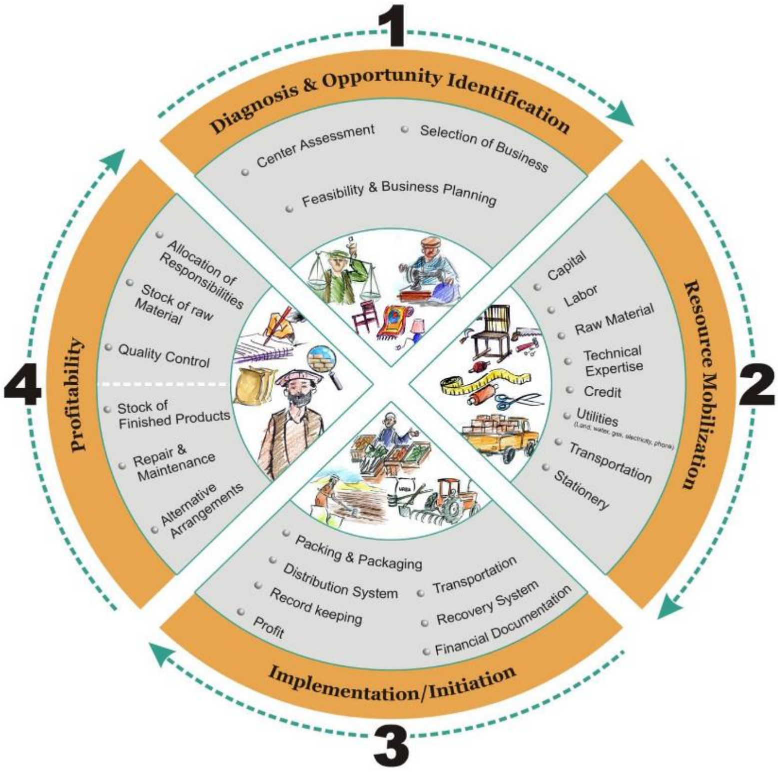

परोहा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

लौकाहा, रौतहट

प्रदेश नं. २, नेपाल

गरिबी निवारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, २०७८

सर्वाधिकार © परोहा नगरपालिका

यस प्रतिवेदनको कुनै पनि अंश परोहा नगरपालिकाको लिखित स्वीकृति बिना पुनरूत्पादन, पुनःप्रकाशन, अनुलिपि यन्त्र वा त्यस्तै अन्य यन्त्रहरूमा संचयन, प्रसारण तथा विद्युतीय, यान्त्रिक, प्रतिलिपि, रेकर्डिङ अथवा त्यस्ता कुनै माध्यमहरूमा प्रयोग गर्न पाइने छैन।

परोहा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
लौकाहा, रौतहट
प्रदेश नं. २, नेपाल
इमेलः parohanapa@gmail.com
वेभः www.parohamun.gov.np
फोनः ९८५५०४४०२३/९८५११८८२१०

प्रतिवेदन सारांश

स्वदेशी श्रम, सीप, स्थानीय कच्चा पदार्थ र स्रोतको उपयोग गरी उद्यमशीलताको माध्यमबाट स्थानीयस्तरमा नै रोजगारी सिर्जना गर्ने उद्देश्यका साथ पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०७७/७८ बाट ७५३ वटै स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन गर्न सशर्त अनुदानका रूपमा बजेट विनियोजन भई गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा) सञ्चालनमा रहेको छ। यस कार्यक्रमको उद्देश्य लघु उद्यमको विकास गरी गरिब जनताको लागि रोजगारीको अवसर तथा आयस्तर वृद्धि गर्नु रहेको छ। गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारका सदस्यहरू यस कार्यक्रमका लक्षित समूह रहेका छन्। कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न यस नगरपालिकाको वडा नं. ७, ८ र ९ छनौट गरिएको थियो। त्यस पश्चात सहभागितात्मक ग्रामीण लेखाजोखाको आधारमा त्यस क्षेत्रमा के के कुराको सम्भावना छ र के के कुराको आवश्यकता छ भनी विश्लेषणको आधारमा विभिन्न सम्भावनाहरूको पहिचान गरिएको थियो। सहभागितात्मक ग्रामीण लेखाजोखाको सम्पन्नता स्तरीकरणको आधारमा अति गरिब, गरिब र न्यून मध्यम भनी पहिचान भएका सम्पूर्ण घरपरिवारहरूको यथार्थ आर्थिक तथा समाजिक अवस्था पहिचान गर्नको लागि घरधुरी सर्वेक्षण फारम "ए" र "बी" भर्ने काम गरिएको थियो। यो फारम एउटा घरधुरीमा एउटा मात्र भरिएको थियो। यस फारामको मुख्य उद्देश्य भनेको वर्तमानमा घरपरिवारको जनसङ्ख्यात्मक विवरण, पेशागत विवरण, आम्दानीको स्रोतहरू, खर्चका प्रकारहरू, सामाजिक रहनसहन वा सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था के के छ, आधारभूत सेवाहरूमा उनीहरूको पहुँच के कस्तो छ ? सो सम्बन्धी तथ्याङ्क वा सूचना संकलन गर्नु रहेको थियो।

स्थानीय स्रोत तथा बजार सम्भाव्यताको अध्ययन विना सुरु गरिएको उद्यम व्यवसाय सफल हुन सक्दैन। कार्यक्रम संचालन गर्न छनौट गरिएको स्थानमा के कस्ता र कति परिमाणमा स्थानीय स्रोतहरू उपलब्ध रहेको छ, उक्त स्रोतको प्रयोग गरी के कस्ता र कति उद्यम व्यवसाय संचालन गर्न सकिन्छ, उत्पादित वस्तुको बजार सम्भावना कस्तो छ लगायतको अध्ययन गरिएको थियो। सम्भावित लघु उद्यमीको छनौट भईसकेपछि उनीहरूलाई व्यवसाय सञ्चालन गर्ने व्यवसायिक सीप अभिवृद्धिको लागि उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरिएको थियो। उद्यमीहरुको रुचि, क्षमता, आवश्यकता, सम्भाव्यता, कच्चा पदार्थ र बजारको उपलब्धता, भौगोलिक अवस्थिती, आबद्ध रहेको समुदाय, सञ्चालन गर्न चाहेको व्यवसायको प्रकृति आदिलाई ध्यानमा राखि १०/१० जना उद्यमीहरुको समूह गठन गरिएको थियो। व्यवसाय सचेतना तथा सुरु तालिम प्राप्त गरिसकेका उद्यमीहरूलाई सञ्चालन गर्न चाहेको उद्यम व्यवसायसँग सम्बन्धित आवश्यक सीप प्रदान गर्नको लागि सीप विकास तालिम सञ्चालन गरिएको थियो। त्यस पश्चात उद्यम व्यवसाय स्थापना तथा सञ्चालन गर्न आवश्यक यन्त्र औजार, उपकरण तथा कच्चा पदार्थ खरिद गर्न, कामदारलाई ज्याला वितरण गर्न तथा उत्पादित वस्तु बजारसम्म पुर्याउन आवश्यक पुँजीको सुनिश्चितताको लागि उपलब्ध बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुसंग अन्तरक्रिया गरिएको थियो। अन्तमा, उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगले गुणस्तरीय वस्तु उत्पादन हुनुको साथै उत्पादकत्वमा समेत वृद्धि हुने भएकोले उद्यम व्यवसायको प्रकृति अनुसारको आवश्यक प्रविधिहरु हस्तान्तरण गरिएको थियो।

संदीप कुमार साह
मितिः २०७८ श्रावण ३१ गते — रोजगार संयोजक/फोकल पर्सन

विषयसूची

१. पृष्ठभूमि 5
२. लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको उद्देश्य 6
३. लघु उद्यम विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका भौगोलिक क्षेत्र 6
४. उद्यमीको विवरण 6
४.२ जातजातिका आधारमा उद्यमीको संख्या 7
४.३ साक्षरताका आधारमा उद्यमीको संख्या 7
४.५ उमेरको आधारमा उद्यमीको संख्या 8
४.६ प्रति ब्यक्ति आयको आधारमा उद्यमीको संख्या 9
४.७ उद्यम व्यवसायका आधारमा उद्यमीको संख्या 9
५. बजेट 10
६. लघु उद्यम विकास कार्यक्रम अन्तरगत सञ्चालन भएका गतिविधिहरु 10
६.१ नयाँ लघु उद्यमी सिर्जना तर्फ 10
६.१.१ सामाजिक परिचालक 10
६.१.१.१ वडास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम 10
६.१.१.२ सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा (PRA) 12
६.१.२ उद्यमशिलता विकास तालिम 13
६.१.३ प्राविधिक सीप विकास तालिम 14
६.१.३.१ डल कुसन तालिम 15
६.१.३.२ तरकारी खेती तालिम 16
६.१.४ बजारीकरण तालिम 17
६.१.५ वित्तीय पहुँच सम्बन्धि अन्तरक्रिया कार्यक्रम 18

६.२.१ सिलाई कटाई तालिम 19

७. कार्यक्रमका चुनौतीहरु 28

८. कार्यक्रमका अवसर 28

अनुसूची-१ 29

अनुसूची-२ 33

१. पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारले संयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रम (UNDP) को आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा ग्रामिण समुदायहरुका लागि स्थानीय स्रोत र साधनको परिचालन मार्फत स्थानीय स्तरमा नै रोजगारीको अवसरहरु सिर्जना गर्ने उद्देश्यले सन् १९९८ मा लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेडेप) १० जिल्लामा परीक्षण चरणको रुपमा सुरु गरेको थियो । गरिबीको रेखामुनी रहेका रहेका वर्गहरुलाई लक्षित गरि यस कार्यक्रमले चरणवद्ध तथा एकीकृत सेवाहरु मार्फत व्यवसायिक सेवाहरु प्रदान गर्ने लघु उद्यम विकास (MED) मोडेलमा उद्यमीहरु सिर्जना गर्न सफलता प्राप्त गऱ्यो । कार्यक्रमको सफलता पश्चात वेलायत सरकारको अन्तराष्ट्रिय विकास विभाग (DFID), न्युजिल्याण्ड सरकार (NZAID) र अष्ट्रेलियन सरकारको अन्तराष्ट्रिय विकास संस्था (AusAID) को सहयोगमा सन् २००४ देखि २००८ सम्मको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम दोस्रो चरणको रुपमा २५ जिल्लाहरुमा विस्तार भई कार्यान्वयन भएको थियो ।

मेडेपको प्रथम र दोस्रो चरणको सफलता तथा प्रभावकारिता पश्चात नेपाल सरकारले पुनः संयुक्त राष्ट्र संघीय विकास कार्यक्रम (UNDP) को अगुवाईमा अष्ट्रेलियन सरकारको अन्तराष्ट्रिय विकास संस्था (AusAID) र क्यानडा सरकारको अन्तराष्ट्रिय विकास संस्था (CIDA) को वित्तीय सहयोगमा मेडेप तेस्रो चरण सन् २००८ देखि २०१३ सम्मका लागि थप १३ जिल्लामा विस्तातर भई लघु उद्यम विकास कार्यक्रम ३८ जिल्लामा पुगेको थियो । तेस्रो चरणको सफलता तथा प्रभावकारिताबाट आ.व. २०६६/६७ देखि नेपाल सरकारले लघु उद्यम विकास (MED) मोडेललाई आन्तरिकीकरण गरी गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेडपा) को रुपमा आफ्नै स्रोतबाट सञ्चालन गर्ने गरी तत्कालीन उद्योग मन्त्रालय मार्फत १८ जिल्लाबाट शुरुवात भई ४५ जिल्लामा कार्यक्रमको विस्तार गरिएको थियो । तत्पश्चात तत्कालिन जिल्ला विकास समिति र स्थानीय निकायहरुले समेत आफ्नै स्रोत विनियोजन गरी लघु उद्यम विकास मोडेललाई आन्तरिकीकरण गरी सञ्चालन गरेका थिए ।

लघु उद्यम विकास मोडेल आन्तरिकीकरण भैरहेको परिप्रेक्ष्यमा मेडेपा कार्यक्रमलाई संस्थागत गर्न ७५ वटै जिल्लामा विस्तार गरी निरन्तरता दिन नेपाल सरकारले वि.सं. २०७० मा गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकासका लागि ५ वर्षे रणनीतिक योजना (२०७०/७१-२०७४/७५) स्वीकृत गरी सफल कार्यान्वयनका लागि "गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७०" जारी गरेको थियो । नेपाल सरकारले लघु उद्यम विकास मोडेललाई आन्तरिकीकरण गरिसकेपछि यसलाई संस्थागत गर्न यसका सरोकारवालाहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका लागि UNDP र अष्ट्रेलियन सरकारको विदेश तथा व्यापार विभाग (DFAT) को सहयोगमा चौथो चरणमा मेडपा कार्यक्रम ७७ वटै जिल्लामा सन् २०१३ देखि जुलाई २०१८ सम्म कार्यान्वयन भएको थियो । सन् २०१८ जुलाई देखि मेडेपको वहिर्गमन पश्चात आ.व. २०७५/७६ देखि नेपाल सरकारले मेडपा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई करिब ७५३ वटै स्थानीय तहमा कार्यक्रम विस्तार गरी सञ्चालनमा भयो । स्वदेशी श्रम, सीप, स्थानीय कच्चा पदार्थ र स्रोतको उपयोग गरी उद्यमशीलताको माध्यमबाट स्थानीयस्तरमा नै रोजगारी सिर्जना गर्ने उद्देश्यका

साथ पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०७७/७८ बाट ७५३ वटै स्थानीय तह मार्फत गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा) सञ्चालनमा रहेको छ।

२. लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको उद्देश्य

यस कार्यक्रमको उद्देश्य लघु उद्यमको विकास गरी गरिब जनताको लागि रोजगारीको अवसर तथा आयस्तर वृद्धि गर्नु रहेको छ।

३. लघु उद्यम विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन भएका भौगोलिक क्षेत्र

गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम पहिलो पटक आर्थिक वर्ष २०७७/७८ बाट स्थानीय तह मार्फत कार्यान्वयन हुने हुदाँ यो कार्यक्रम परोहा नगरपालिकाको वडा नं. ७ नरकटिया, वडा नं. ८ नरकटिया र वडा नं. ९ रामपुर खापमा कार्यान्वयन भएको थियो।

४. उद्यमीको विवरण

सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा सम्भावित लघु उद्यमीको पहिचान तथा छनौट गरिन्छ। सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा गरिब, विपन्न, महिला, दलित, आदिवासी जनजाति तथा बेरोजगार यूवाहरु मध्ये यस नगरपालिकाको वडा नं. ७ नरकटियामा ३० जना, वडा नं. ८ नरकटियामा ३० जना र वडा नं. ९ रामपुर खापमा ३० जना कुल ९० जना उद्यमीहरुको छनौट गरिएको थियो। छनौट गरिएका उद्यमीहरुको लिङ्ग, उमेर, जातजाति, साक्षरता, प्रति ब्यक्ति आय र उद्यमका आधारमा तल व्याख्या गरिएको छ।

४.१ लिङ्गका आधारमा उद्यमीको संख्या

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा गरिब, विपन्न, महिला, दलित, आदिवासी जनजाति तथा बेरोजगार यूवाहरु मध्ये छनौट भएका कुल ९० जना सम्भाव्य लघु उद्यमीहरु मध्ये सबभन्दा बढी ८१ जना अर्थात ९० प्रतिशत उद्यमीहरु महिला रहेको थियो भने ९ जना अर्थात १० प्रतिशत उद्यमीहरु पुरुष रहेका थिए। लिङ्गका आधारमा वडा अनुसार उद्यमीहरुको विस्तृत विवरण यस प्रकार रहेका छन्।

वडा नं.	महिला	पुरुष	जम्मा
७	२१	९	३०
८	३०	०	३०
९	३०	०	३०
जम्मा	८१	९	९०

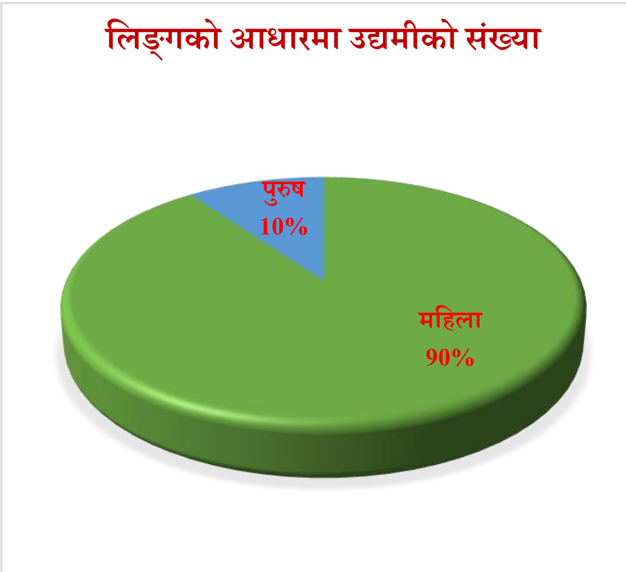

४.२ जातजातिका आधारमा उद्यमीको संख्या

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा छनौट भएका कुल ९० जना सम्भाव्य लघु उद्यमीहरु मध्ये सबभन्दा बढी ३६ जना अर्थात ४० प्रतिशत उद्यमीहरु दलित भित्रका मलाह, बिन, धोबी, चमार जातिको रहेको थियो भने सबभन्दा कम १/१ जना १/१ प्रतिशत उद्यमीहरु बरै, कलवार र गिरी जातिका रहेका थिए । जातजातिका आधारमा वडा अनुसार उद्यमीहरुको विवरण यस प्रकार रहेका छन् ।

वडा नं.	कोईरी	यादब	दलित	तेली	कानु	बरै	लोहार	कुर्मी	हजाम	कलवार	गिरी	जम्मा
७	१७	५	१	५	१	१	०	०	०	०	०	३०
८	०	०	१७	२	०	०	०	७	२	१	१	३०
९	०	०	१८	०	५	०	७	०	०	०	०	३०
जम्मा	**१७**	**५**	**३६**	**७**	**६**	**१**	**७**	**७**	**२**	**१**	**१**	**९०**

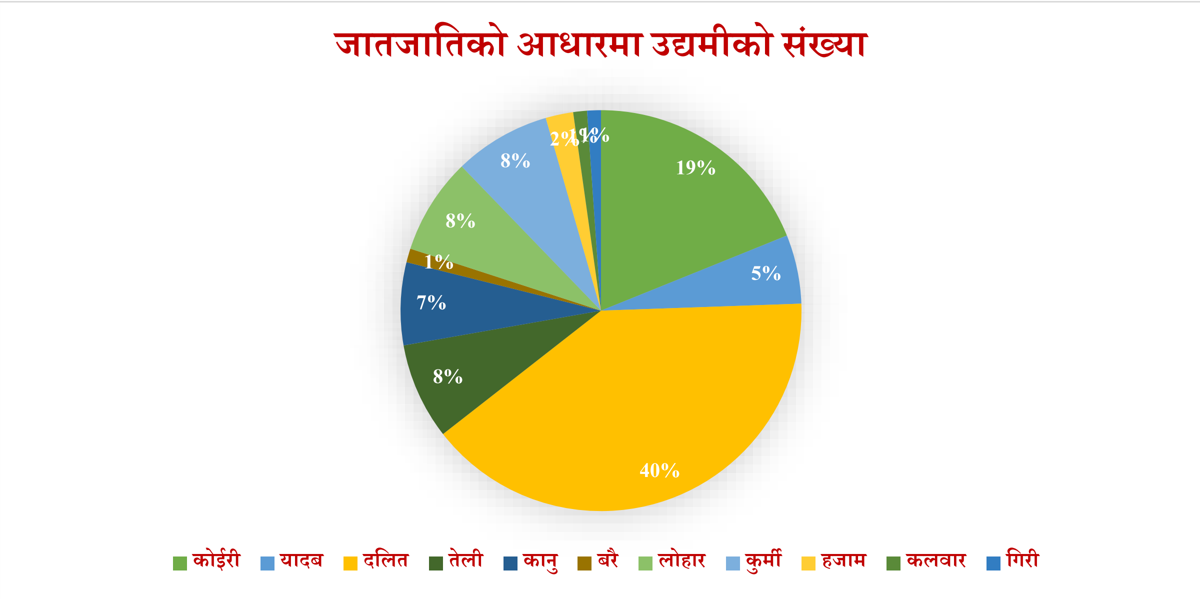

४.३ साक्षरताका आधारमा उद्यमीको संख्या

घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा पहिचान तथा छनौट भएका सम्भाव्य लघु उद्यमीहरु मध्ये सबभन्दा बढी ५५ जना अर्थात ६१ प्रतिशत उद्यमीहरु निरक्षर रहेका छन भने ३ जना अर्थात ३.३३ प्रतिशत उद्यमीले मात्र उच्च माध्यमिक तह उत्तीर्ण रहेका छन । उद्यम व्यवसायमा हिसाब किताब तथा लेखा व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य निरक्षर उद्यमीहरुको लागि चुनौतीपूर्ण रहेको देखिन्छ । साक्षरताका आधारमा वडा अनुसार उद्यमीहरुको विवरण यस प्रकार रहेका छन् ।

वडा नं.	निरक्षर	प्राथमिक	आधारभूत	माध्यमिक	उच्च माध्यमिक	जम्मा
७	९	१०	५	३	३	३०
८	२१	९	०	०	०	३०
९	२५	५	०	०	०	३०
जम्मा	**५५**	**२४**	**५**	**३**	**३**	**९०**

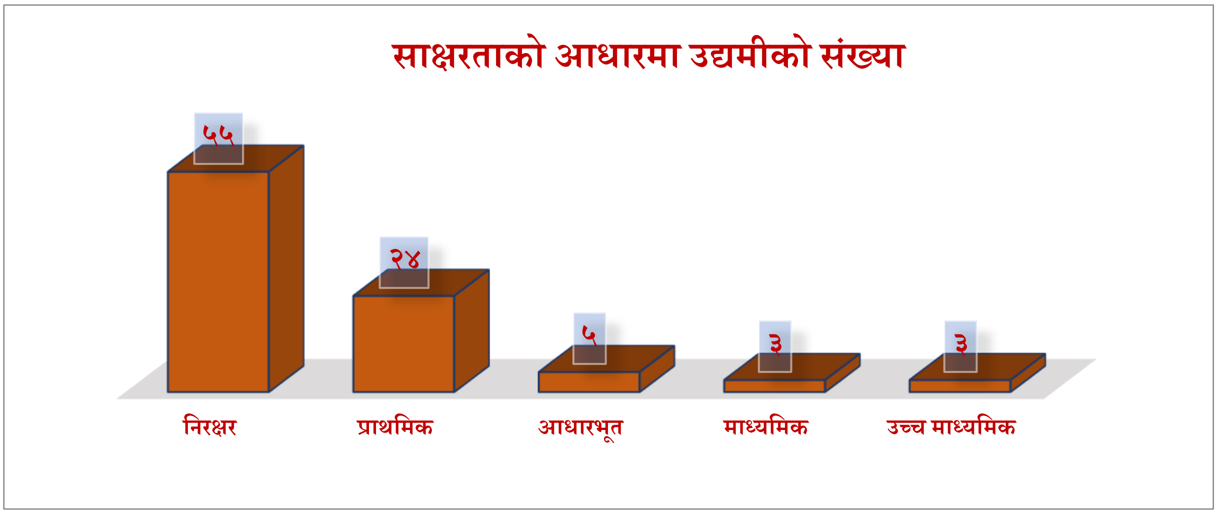

४.५ उमेरको आधारमा उद्यमीको संख्या

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा पहिचान तथा छनौट भएका कुल ९० जना सम्भाव्य लघु उद्यमीहरु मध्ये सबभन्दा बढी ३५ जना अर्थात ३८.८८ प्रतिशत उद्यमीहरु ३१-३५ वर्ष उमेर समूहका रहेका छन् भने सबभन्दा कम ४ जना अर्थात ४.४४ प्रतिशत उद्यमीहरु १८-२० वर्ष उमेर समूहका रहेका छन् । परिपक्व उमेर समूहका उद्यमीहरुको संख्या उल्लेख्य रहेका छन् । परिपक्व उमेर समूहका सम्भाव्य उद्यमीहरूको उद्यमप्रतिको धारणा, प्रतिबद्धताको स्तर, जोखिम बहन गर्न सक्ने क्षमताको स्तर, चाहना, तत्परता, उद्यमको लागि दिने समय, गतिशीलता, पारिवारिक व्यवसायिक वातावरण जस्ता गुणहरू हुने हुदाँ सफल उद्यमी बन्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ । उमेरको आधारमा वडा अनुसार उद्यमीहरुको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

वडा नं.	१८-२० वर्ष	२१-२५ वर्ष	२६-३० वर्ष	३१-३५ वर्ष	३६-४० वर्ष
७	०	३	५	१०	१२
८	०	४	८	१२	६
९	४	४	४	१३	५
जम्मा	**४**	**११**	**१७**	**३५**	**२३**

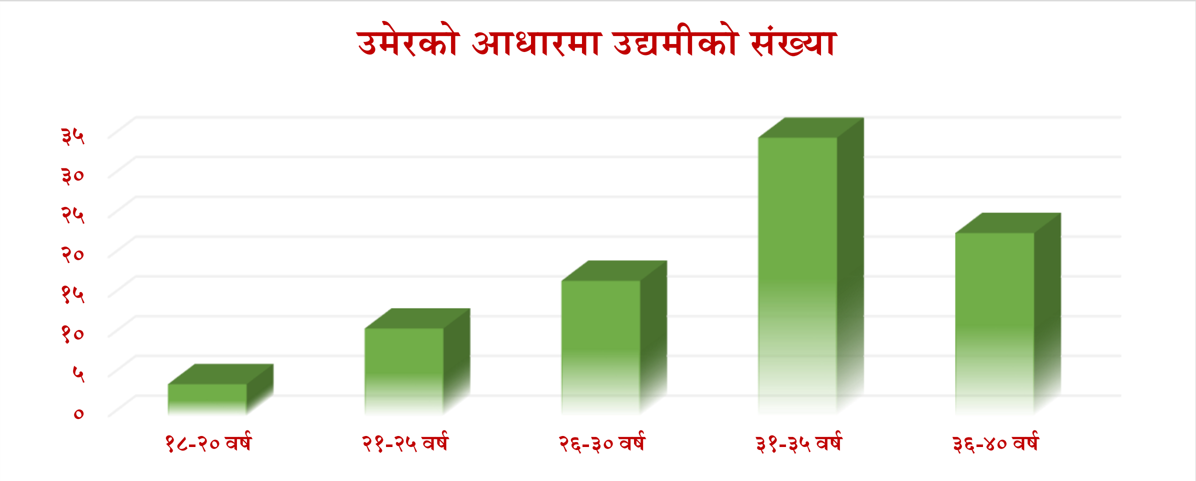

४.६ प्रति ब्यक्ति आयको आधारमा उद्यमीको संख्या

गरिब, अति विपन्न वर्ग, पिछडिएका (एकल महिला समेत), दलित, आदिवासी जनजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैगिंक अल्पसंख्यक, बेरोजगार यूवाहरु तथा सेवाको पहुँच कम भएका वा गरिबीको रेखामुनि रहेका नेपाली नागरिकका परिवारका सदस्यहरू यस कार्यक्रमका लक्षित समूहभित्र पर्दछन् । घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा पहिचान तथा छनौट भएका कुल सम्भाव्य लघु उद्यमीहरु मध्ये सबभन्दा बढी ५३ जना अर्थात ५८.८८ प्रतिशत उद्यमीहरुको प्रति ब्यक्ति आय रु. २६०००-३००० को हाराहारीमा रहेको छ भने १७ जना अर्थात १८.८८ प्रतिशत उद्यमीहरुको प्रति ब्यक्ति आय रु. २००००-२५००० को हाराहारीमा रहेका छन् । वडा अनुसार प्रति ब्यक्ति आयको आधारमा उद्यमीहरुको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

वडा नं.	रु.२००००-रु.२५०००	रु.२६०००-रु.३००००	रु.३१०००-रु.३५०००
७	५	१७	८
८	९	१५	६
९	३	२१	६
जम्मा	**१७**	**५३**	**२०**

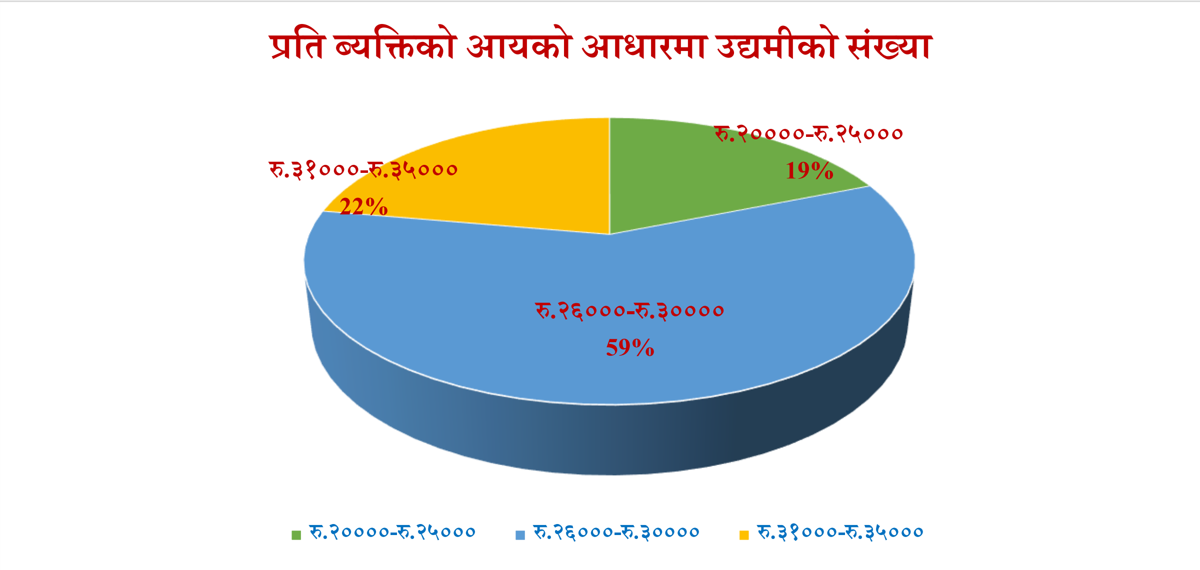

४.७ उद्यम व्यवसायका आधारमा उद्यमीको संख्या

सम्भाव्य उद्यमीहरुको पहिचान तथा छनौट पश्चात कार्यक्रमको उद्देश्य, सहभागीहरुको रुची, क्षमता, आवश्यक्ता, सम्भव्यता, कच्चा पदार्थ र बजारको उपलब्धताको आधारमा निम्न ६ वटा उद्यमहरु (तरकारी खेती, ईम्बोडरी, डल कुसन, माछा किनबेच र होटेल व्यवसाय) को छनौट गरिएको थियो । सबभन्दा बढी ५३ जना वा ५८ प्रतिशतले तरकारी खेती र सबभन्दा कम १ जना वा १ प्रतिशतले होटेल व्यवसाय छनौट गरेको थियो । वडा नं. ७ नरकटियाका

सबै (३० जना) उद्यमीहरुले तरकारी खेती नै छनौट गरेको थियो। उद्यम व्यवसायको आधारमा उद्यमीहरुको संख्या तल प्रस्तुत गरिएको छ।

वडा नं.	तरकारी खेती	ईम्बोडरी	डल कुसन	माछा किनबेच	होटेल व्यवसाय
७	३०	०	०	०	०
८	१०	१०	१०	०	०
९	१३	१०	०	७	१
जम्मा	**५३**	**२०**	**१०**	**७**	**१**

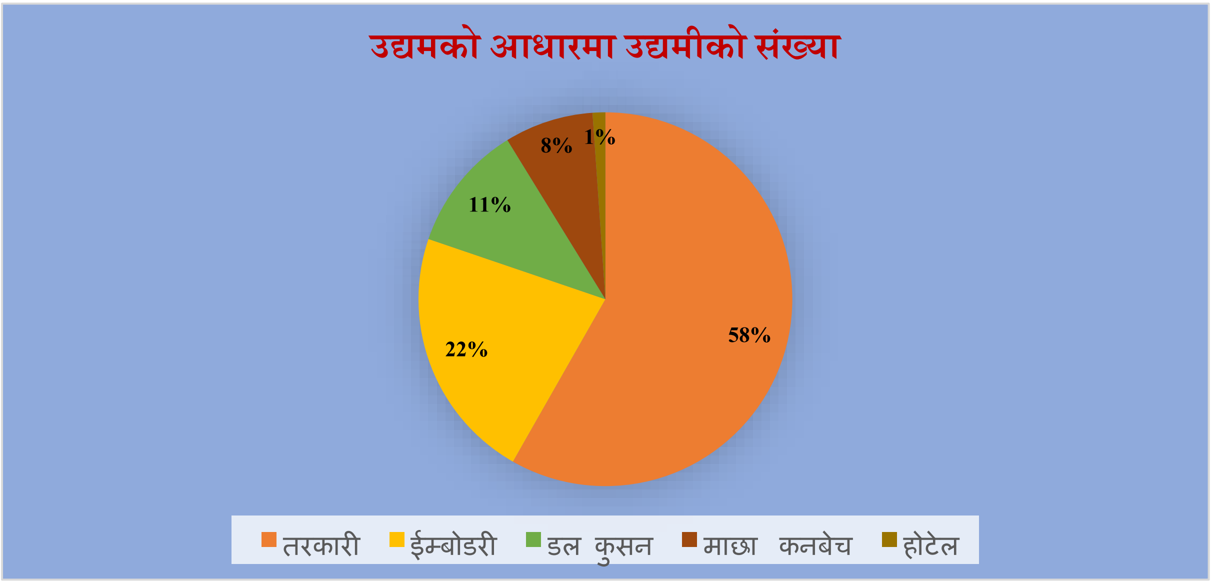

५. बजेट

गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमले परिलक्षित गरेको नतिजा प्राप्त गर्न आर्थिक बर्ष २०७७/७८ मा यस परोहा नगरपालिकामा कार्यक्रम कार्यन्वयनका लागि ब.उ.शि.नं. ३०७००१०६ मा सशर्त अनुदानको रुपमा रु. २९००००.०० (रु. उन्नतिस लाख मात्र) रकम विनियोजन भएको थियो।

६. लघु उद्यम विकास कार्यक्रम अन्तरगत सञ्चालन भएका गतिविधिहरु

६.१ नयाँ लघु उद्यमी सिर्जना तर्फ

६.१.१ सामाजिक परिचालक

६.१.१.१ वडास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम

यस नगरपालिकामा गरिवीको रेखा मुनि रहेका अति विपन्न वर्गहरुलाई गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेडपा) को माध्यमबाट स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी स्थानीय स्तरमा नै उद्यमशीलता विकास मार्फत रोजगारी श्रृजना गर्ने, मेड मोडेल वारे समुदायलाई जानकारी गराउने, समुदायहरुको आवश्यकता

पहिचान गर्ने, कार्यक्रम सञ्चालनको लागी सहज वातावरण तयार गर्ने तथा आर्थिक आम्दानीमा बृद्धि ल्याई गरिवी न्युनिकरण गर्ने उद्देश्यले वडा नं. ७ मा मिति २०७७/०९/१९, वडा नं. ८ मा मिति २०७७/०९/०९ र वडा नं. ९ मा मिति २०७७/०९/१५ गतेका दिन गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सम्बन्धि वडास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो ।

वडा नं. ७ को अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
०	१	२२	१५	०	०	०	०	२२	१६	३८

वडा नं. ८ को अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
२३	६	११	२	०	३	०	०	३४	११	४५

वडा नं. ९ को अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
२९	६	६	५	०	०	०	१	३५	२२	५७

उपलब्धि

वडास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रमका निम्न उपलब्धिहरु हासिल भएको देखिन्छ ।

- कार्यक्रमको वारेमा जानकारी गराईएको ।
- लक्षित समुदायहरुलाई यो कार्यक्रमबाट हुने उपलब्धिहरुको बारेमा जानकारी गराईएको ।
- उपलब्ध श्रोत र साधनहरुको पहिचान गर्न सक्षम भएको ।
- कार्यक्रमको लागि लक्षित वर्गका सहभागीहरुको पहिचान भएको ।

निश्कर्ष

वडास्तरीय अभिमुखीकरण कार्यक्रमको माध्यमबाट गरिबी निवारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको वारेमा प्रष्ट बुझ्न सफल भई कार्यक्रममा पूर्ण रुपमा सहभागीता हुने प्रतिवद्धता गरेको देखियो । यसका साथै ६ वटा चरणहरुबारे सहभागीहरुलाई जानकारी गराईएको थियो । गरिवीको रेखाभित्र रहेका अति विपन्न वर्गहरुलाई गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको माध्यमबाट स्थानिय स्रोत साधन परिचालन गरी स्थानिय स्तरमा

नै उद्यमशीलता विकास मार्फत रोजगारी श्रृजना गरी आर्थिक आम्दानीमा बृद्धि ल्याई गरिवी न्युनिकरण गर्न यो कार्यक्रम अति आवश्यक रहेको देखिन्छ।

६.१.१.२ सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा (PRA)

सहभागितात्मक ग्रामीण लेखाजोखा (PRA) भन्नाले ग्रामीण समुदायका मानिसहरू आफूहरू नै मिलेर आफ्नो गाउँ र सामुदायमा रहेका स्रोत, साधन र सम्बन्धका बारेमा वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्नको लागि प्रयोग गरिने एउटा अति नै प्रचलित र लोकप्रिय विधि हो। यसै सहभागितात्मक ग्रामीण लेखाजोखाको आधारमा त्यस क्षेत्रमा के के कुराको सम्भावना छ र के के कुराको आवश्यकता छ भनी विश्लेषण गर्न सकिन्छ। जसको आधारमा विभिन्न सम्भावनाहरूको पहिचान गरी बस्तीको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग पुर्याउन सकिन्छ । सहभागितात्मक ग्रामीण लेखाजोखा (PRA) को लागि सामाजिक नक्सा (Social Map), गतिशीलता नक्सा (Mobility Map), मौसमी पात्रो (Seasonal Calendar), चक्र चित्र वा भेन डायग्राम (Circle/Venn Diagram), सम्पन्नता स्तरीकरण (Well-being ranking), स्रोत नक्सा (Resource Map) विधिहरुको प्रयोग गर्न सकिन्छ।

परोहा नगरपालिकाको समन्वय र आयोजनामा सञ्चालित गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमले नगरपालिकाभित्रका गरिबीको रेखामुनि रहेका अति विपन्न वर्गहरुलाई गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमको माध्यमबाट स्थानिय स्रोत साधनको समुचित परिचालन गरी स्थानिय स्तरमा उद्यमशीलता विकासको माध्यमबाट रोजगारी श्रृजना गरी आर्थिक आम्दानीमा बृद्धि गर्न ग्रामिण अवस्थाको वस्तुस्थिति पता लगाउने, उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत साधनको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्ने, टोल वस्तीको श्रोत नक्सा तथा सामाजिक नक्सा तयार गर्ने, घरधुरी सर्वेक्षण फारम ए र बि भरी आर्थिक विवरण सँकलन गर्ने, सम्भाव्य घरधुरी पता लगाउने यस कार्यकमको मुख्य उद्देश्य रहेको थियो। पहिचान भएका विपन्न वर्गहरुलाई यस कार्यक्रममा आबद्ध गरी उद्यमशिलताको विकास मार्फत विभिन्न सीपमूलक तालिमहरु दिई स्थानिय श्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउनुको साथै गरिबी तथा वेरोजगारी अन्त्य गर्नु हो। सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षण कार्यक्रम वडा नं. ७ मा मिति २०७७/०९/२० गते, वडा नं. ८ मा मिति २०७७/०९/१० गते र वडा नं. ९ मा मिति २०७७/०९/१६ गते सम्पन्न गरिएको थियो।

वडा नं. ७ को सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
०	३	२१	१८	०	०	०	१	२१	२०	४१

वडा नं. ८ को सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
२३	१	१५	४	०	०	१	०	३९	५	४४

वडा नं. ९ को सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाका सहभागीहरुको जातिगत विवरण

दलित		जनजाती		अन्य		मुस्लिम		जम्मा		कुल जम्मा
महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
१९	०	१३	२	०	१	०	०	३५	३	३८

उपलब्धि

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाबाट निम्नानुसारको उपलब्धिहरु प्राप्त भएको थियो ।

- PRA Method & Tools द्धारा सामुदायिक अवस्था, आवश्यक सूचनाहरुको सँकलन गरिएको ।
- सम्भाव्य उद्यमीको आर्थिक, सामाजिक तथा पारिवारिक अवस्था वारे सूचना सँकलन गरिएको ।
- सम्भाव्य उद्यमीहरुको छनौट गरिएको ।
- श्रोत नक्सा, सामाजिक नक्सा, धरातलीय नक्सा, मौसमी पात्रो, भेन डायग्राम तयार गरिएको ।

निश्कर्ष

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखामा श्रोत नक्सा, सामाजिक नक्सा, धरातलीय नक्सा, मौसमी पात्रोको माध्यमबाट विस्तृत विवरण पत्ता लगाई घरधुरी सर्वेक्षण फारम ए र बि भरी यस नगरपालिकाको वडा नं. ७, ८ र ९ का लक्षित घरपरिवारहरुको सामाजिक र आर्थिक अवस्था वारे सूचना प्राप्त गरी यस कार्यक्रममा आबद्ध हुने सहभागीहरुको छनौट गरिएको थियो ।

६.१.२ उद्यमशिलता विकास तालिम

सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट सम्भावित लघु उद्यमीको पहिचान तथा छनौट गर्ने कार्य सम्पन्न भएपछि उनीहरूलाई व्यवसाय संचालन गर्ने व्यवसायिक सीप अभिवृद्धिको लागि उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरिन्छ । सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा छनौट भएका गरिब, विपन्न, महिला, दलित, आदिवासी जनजाति तथा बेरोजगार यूवा सहभागीहरुलाई लक्षित गरि उद्यम व्यवसाय गर्न ईच्छुक ब्यक्तिहरुलाई गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रममा समावेश गरी जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले वडा नं. ७ मा मिति २०७७ माघ २५ गते देखि फाल्गुन ०२ गतेसम्म, वडा नं. ८ मा मिति २०७७ फाल्गुन ०५ गते देखि फाल्गुन १४ गतेसम्म र वडा नं. ९ मा मिति २०७७ फाल्गुन १६ गते देखि फाल्गुन २३ गतेसम्म सात दिने उद्यमशिलता विकास तालिम र एक दिने लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण तालिमको आयोजना गरिएको थियो । यो तालिम सम्पन्न भए पश्चात उद्यम, व्यापार, व्यवसायमा बृद्धि हुने अपेक्षा गरिएको थियो । यस तालिमको माध्यमबाट उद्यम व्यवसाय सम्बन्धि ज्ञान, सीप हासिल भए पछि स-साना उद्यम व्यवसायमा लगानी गर्न

सक्ने आँट, लगानी गर्न पूँजी नभए बैंकसँग कसरी ऋण लिने सम्बन्धी ज्ञान तथा व्यापार व्यवसाय गरे पछि कसरी दर्ता गर्ने सो को प्रक्रिया समेतको जानकारी गराईएको थियो।

उपलब्धि

उद्यमशिलता विकास तालिम सम्पन्न पश्चात तालिमका सहभागीहरुमा निम्न उपलब्धिहरु देखिएको थियो। जुन यसप्रकार रहेको छः

- उद्यम व्यवसाय सम्बन्धी स्पष्ट बुझाई भएको,
- व्यवसाय चक्रको अवधारणा र चरणहरु बारे प्रष्ट भएको,
- बजारको मागलाई मध्यनजर गर्दै सो अनुसार उद्यम व्यवसाय छनौट गर्न सक्ने भएको,
- सामानको लागत निकाल्न सक्ने भएको,
- बजारीकरणका ६ वटा चरणहरुको बारेमा जानकारी हासिल भएको,
- बजारका प्रबर्द्धनात्मक तरिका र रणनीतिहरुको बारेमा जानकारी भएको,
- उद्यम व्यवसाय र बजारका सम्भावित जिखिमहरुको बारेमा ज्ञान हासिल भएको,
- व्यवसायिक योजना बनाउन सक्ने ज्ञान र सीप भएको,
- उद्यम व्यवसाय दर्ता प्रक्रियाको चरणहरु अवगत भएको,
- उद्यम व्यवसाय सम्बन्धी सरकारी नीति नियमको बारेमा जानकारी भएको,
- उद्यम व्यवसायको लागि बैंकसँग ऋण लिने प्रक्रियाको बारेमा थाहा भएको।

निश्कर्ष

नेपाल प्राकृतिक स्रोतले भरिपूर्ण देश हो। यहाँ प्राकृतिक रूपमा उपलब्ध स्रोत साधनहरू कै मात्र प्रयोग गरेर पनि स-साना लघु उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावनाहरु छन्। नेपालमा बढ्दो सहरीकरण, मानिसको जीवनशैलीमा आएको परिवर्तन, पूर्वाधारको विकास आदिको कारणले पनि स-साना उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गरी जीविकोपार्जन गर्ने प्रशस्त अवसरहरू छन्। समुदायमा उपलब्ध स्रोत साधन तथा सीपको प्रयोग गरी देशमा विद्यमान गरिबी, बेरोजगारी र विदेशिने समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न लघु उद्यम विकास कार्यक्रम मुख्य आधार बन्दै गएको देखिन्छ। यस कार्यक्रम मार्फत छनौट भएका सम्भाव्य लघु उद्यमीहरूलाई व्यवसाय सञ्चालन गर्न व्यवसायिक ज्ञान, सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिको लागि उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरिन्छ।

६.१.३ प्राविधिक सीप विकास तालिम

व्यवसाय सचेतना तथा सुरु तालिम प्राप्त गरीसकेका सम्भावित उद्यमीहरूलाई उनीहरूले संचालन गर्न चाहेको उद्यम व्यवसायसँग सम्बन्धित आवश्यक सीप प्रदान गर्नको लागि सीप विकास तालिम प्रदान गरिन्छ। तालिमको प्रकृति र सहभागी संख्याको आधारमा सीप विकास तालिम स्थानीयस्तरमा नै आयोजना गर्न सकिन्छ वा विभिन्न तालिम प्रदायक संस्थाहरूमा पठाई तालिम दिने व्यवस्था मिलाउन सकिन्छ। लघु उद्यम, घरेलु तथा साना उद्योग व्यवसाय स्थापना गराउने उद्देश्यले प्रदान गरिने सीपको निर्धारण गर्नुभन्दा पहिले स्थानीय बासिन्दाको चाहना, स्रोतको उपलब्धता र बजार मागलाई बिश्लेषण गर्नुपर्दछ। सीप विकास तालिम प्रदान गर्नुको मुख्य उद्देश्य भनेको बजारको

माग अनुसार रोजगारीको लागि आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्नु, स्वरोजगारी वा उद्यम व्यवसाय स्थापनाको लागि आवश्यक सीप प्रदान गर्नु र हाल सम्पादन गरिरहेको कार्यमा क्षमता अभिवृद्धि गर्नु हो ।

६.१.३.१ डल कुसन तालिम

यस परोहा नगरपालिकाको वडा नं. ८, नरकटियामा गठित सरस्वती लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुहरुलाई लक्षित गरि मिति २०७७ चैत्र ३ गते देखि २० गतेसम्म १५ (पन्द्र) दिने डल कुशन तालिमको आयोजना गरिएको थियो । डल र कुसनसंग सम्बन्धि ज्ञान, सीप र क्षमता विकास गरि उद्यमीहरुको व्यवसायिकता विकास गर्नु यस तालिमको मुख्य उद्देश्य रहेको थियो । तालिममा डल/कुशनको परिचय, ड्राफ्ट, कपडा कटिङ्ग, सिलाई तथा फिनिसिङ्ग र व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरु समावेश गरिएको थियो । उद्यमीहरुको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन यस तालिमले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको थियो । डल तथा कुशन तयार गर्ने विधा सम्बन्धी सीप र ज्ञानयुक्त निम्नस्तरीय जनशक्ति उत्पादन गर्न तयार सहयोग पुर्याउँने आशा समेत गरिएको थियो । यस तालिमले डल कुशन बनाउनको लागि आवश्यक सीप र ज्ञान प्रदान गरेको थियो । यस तालिमबाट उद्यमीहरुले डल/कुशनसंग सम्बन्धित ज्ञान र सीपहरु सिक्नका लागि आवश्यक औजार, उपकरण तथा सामग्रीहरु प्रयोग गरी उक्त ज्ञान र सीपहरु बारे अभ्यास गर्न र सिक्न सक्षम भएको थियो ।

उपलब्धि

डल कुशन तालिमको उपलब्धिहरु निम्नानुसार रहेको थियो ।

- डल कुशनसंग परिचित भएको,
- कपडा तथा यसमा प्रयोग हुने सामानहरुको बारेमा अवगत भएको,
- पेपरमा डलको ड्राफ्ट बनाउन सक्ने भएको,
- कपडामा डलको ड्राफ्ट कोर्न सक्षम भएको,
- विभिन्न आकार (चारपाटे, पान, गोलो, मादल) को कुशनको ड्राफ्ट बनाउन सक्ने भएको,
- फर/फेल्ट कपडामा विभिन्न किसिमका (सिधा, गोलो,) कटाई गर्न सक्षम भएको,
- डल र कुशनमा टांका लगाउन तथा सिलाई गर्न सक्षम भएको,
- विभिन्न किसिमका कुशन (गोलो, मादल, पान, चार पाटे) तयार गर्न सक्षम भएको,
- विभिन्न किसिमका डल (बसेको खरायो, भालु, बसेको गणेश) तयार गर्न सक्षम भएको,
- डल र कुसनको फिनिसिङ कार्य (डलमा आंखा, नाक, कान, जुंगा राख्न) गर्न सक्ने भएको,
- तयारी डल र कुसनलाई प्याकेजिङ गर्न सक्ने भएको ।

निश्कर्ष

आजको २१ औं शताब्दीमा आम्दानीका अत्यधिक सम्भावना भएका क्षेत्रहरु मध्ये डल र कुसनको क्षेत्र पनि एक हो । जन्मदिन, विवाहोत्सबमा उपहार लगायत अन्य सजावटका काममा समेत यसको प्रयोग दिनानुदिन बढदै गएको छ । त्यसैले यस क्षेत्रसंग ज्ञान, सीप र क्षमता विकास गरि उद्यमीहरुको व्यवसायिकता विकास गरी उद्यमीहरुको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन यस क्षेत्रले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको थियो ।

६.१.३.२ तरकारी खेती तालिम

यस परोहा नगरपालिकाको वडा नं. ७ नरकटियामा गठित माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, ओम शान्ति लघु उद्यमी समूह र हनुमान लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुहरुलाई लक्षित गरि व्यवसायिक रुपमा तरकारी खेती गर्नका लागि मिति २०७७ चैत्र ५ गते देखि १४ गतेसम्म, वडा नं. ८ नरकटियामा गठित विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुलाई मिति २०७७ चैत्र २० गते देखि २९ गतेसम्म र वडा नं. ९ रामपुरखापमा गठित मनकामना लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुलाई मिति २०७७ चैत्र १२ गते देखि २२ गतेसम्म १० (दश) दिने तरकारी खेती तालिमको आयोजना गरिएको थियो। उद्यमीहरुको जीवनस्तरमा सुधार, आयआर्जन र व्यवसायीकरणको मुख्य आधार तरकारी खेती नै रहेको छ। उद्यमीहरुले निर्वाहमुखी तरकारी खेती गर्दै आएकोमा यो तालिम सम्पन्न भए पश्चात उत्पादनमूलक रुपमा व्यवसायिक तरकारी खेतीको थालनी गरि आर्थिक रुपमा जीवनस्तरमा सुधार आउने अपेक्षा रहेको थियो। साथै नेपालले दिनहुँ आयात गर्दै आएको तरकारीजन्य वस्तुमा कमी आउने समेत आशा गरिएको थियो। व्यवसायिक रुपमा तरकारी खेती कसरी गर्ने, तरकारीको मूल्य निर्धारण कसरी गर्ने, उत्पादित तरकारीको बजारमा पहुँच र बजारीकरणको बारेमा ज्ञान, सीप र प्रविधिको बारेमा जानकारी हासिल भए पछि व्यवसायिक तरकारी खेतीको माध्यमबाट तरकारी उत्पादन तथा उत्पादकत्वको बृद्धि गरि गरिबी निवारण, सन्तुलित पोषण, खाध सुरक्षाको साथ साथै उद्यमीहरुको आयस्तरमा बृद्धिका लागि यस तालिमले सहयोग पुग्ने विश्वास लिईएको थियो।

उपलब्धि

तरकारी खेती तालिम समपन्न पश्चात सहभागीहरुमा निम्न सिकाईहरु उपलब्धि भएको थियो। जुन यसप्रकार रहेको छः

- उद्यमीहरुले खेतको तयारी र बिऊको छनौट सजिलै रुपमा गर्न सक्ने भएको,
- श्रोत साधन, पूँजी, बजार तथा माँगको आधारमा व्यवसायिक रुपमा तरकारी खेती गर्न सक्षम भएको,
- तरकारी खेती गर्दा हुने सम्भावित जोखिमहरुबाट बच्ने तरिकाहरुको वारेमा जानकार भएको,
- विभिन्न किसिमका तरकारीका जातहरुको बारेमा जानकारी भएको,
- जग्गाको छनौट र तयारी गर्ने तरिकाको बारेमा अवगत भएको,
- उद्यमीहरुले तरकारी खेती गर्दा लाग्ने रोग, किरा र प्रयोग हुने औषधी तथा विषादी आदिको बारेमा जानकारी हासिल भएको,
- तरकारीको बिऊ रोप्ने तरिका र तरकारी टिप्ने सिजनको बारेमा जानकारी भएको,
- तरकारी खेतीको लागि बजार व्यवस्थापन र मूल्य निर्धारण सम्बन्धी ज्ञान भएको।

निश्कर्ष

विश्व स्वास्थ्य संगठनका अनुसार स्वस्थ रहनका लागि एक जना परिपक्व ब्यक्तिले प्रति दिन (आलु बाहेक) ४०० ग्राम तरकारी उपभोग गर्नु पर्छ। त्यसै गरी नेपाल सरकारको अनुसार प्रति दिन ३७५ ग्राम तरकारी (आलु बाहेक) उपभोग गर्नु पर्दछ। कृषि क्षेत्रले करिब ६५% अप्रत्यक्ष रुपमा रोजगारी सृजना गर्दै आएको छ। नेपालमा वार्षिक रुपमा ११ अर्ब ६० करोड १५ लाख ३७ हजारको तरकारी तथा ४६ करोड ६५ लाख ९९ हजारको तरकारी तथा

फलफुलको बिऊ आयात हुने गरेको तथ्यांकले प्रष्ट देखाउँछ । अतः नेपालमा तरकारीको खपत र बजार भाउ उच्च रहेको देखिन्छ । आम्दानीको मुख्य श्रोतहरु मध्ये तरकारी खेती पनि एक रहेकोले यस क्षेत्रबाट थप रोजगारी सिर्जना हुन सक्ने प्रष्ट देखिन्छ ।

६.१.४ बजारीकरण तालिम

कुनै पनि व्यवसायको मुनाफा सुनिश्चित गर्ने क्रममा विभिन्न व्यवसायिक पक्षहरूले विभिन्न तहमा प्रभाव पार्ने गरेका हुन्छन् । त्यस मध्ये बजार पक्ष प्रमुख कारक तत्व हो । व्यवसायमा उपयुक्त लगानी, सक्षम जनशक्ति, उपयुक्त प्रविधि आदि पक्षहरू विद्यमान रहँदारहँदै, यदि त्यसको बजार पक्ष राम्रो छैन भने मुनाफाको सम्भावना न्यून हुन जान्छ । अर्थात् त्यो व्यवसाय नै असफल भई बन्द गर्नुपर्ने स्थिति श्रृजना हुन सक्दछ । व्यवसायको उद्देश्य मुनाफा आर्जन गर्नु हो भने, मुनाफा आर्जन गर्नका लागि प्रर्याप्त बजारको आवश्यकता पर्दछ । धेरै लघु उद्यमीहरू वस्तु तथा सेवा उत्पादन गर्न सक्षम हुँदाहुँदै पनि बजार व्यवस्थापन गर्न नसकी व्यवसाय बन्द गर्न बाध्य भएको हामीले सुन्ने र देख्ने गरेका छौं । तसर्थ लघु उद्यमीहरूलाई व्यवसायमा टिकाईराख्न उनीहरूका उत्पादनको बजार विकासमा सहयोग गर्नु पर्दछ ।

उद्यमशिलता विकास तालिम र सीप विकास तालिम लिई सकेका उद्यमीहरुले उत्पादन गरेका वस्तु/सेवालाई बजारसम्म सजिलै पहुँच पुर्याउने, बिक्रेताले क्रेतासँग र क्रेताले बिक्रेतासँगको सुमधुर सम्बन्ध कायम गर्ने, ग्राहकको पहिचान गर्ने, वस्तु तथा सेवाको विक्री रणनीति तयार गर्ने, बजार र बजारीकरण बारे जानकारी प्रदान गर्ने, बजारीकरण योजनाको तयार गर्ने, बजार र वजार समिश्रण बारे अवगत गराउने उद्देश्यले वडा नं. ७ मा गठित लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुका लागि मिति २०७८ बैशाख ०२ गते देखि ०३ गतेसम्म, वडा नं. ८ का लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुका लागि मिति २०७८ बैशाख ०५ गते देखि ०६ गतेसम्म र लघु उद्यमी समूहका उद्यमीहरुका लागि मिति २०७८ बैशाख ०७ गते देखि ०८ गतेसम्म २ (दुई) दिने बजारीकरण तालिमको आयोजना गरिएको थियो । यो तालिम सम्पन्न भए पश्चात उद्यमीहरुले उत्पादन गरेका वस्तु/सेवालाई बजारमा सहज पहुँच कायम अपेक्षा गरिएको थियो ।

उपलब्धि

बजारीकरण तालिम सम्पन्न पश्चात सहभागीहरुमा निम्न सिकाई उपलब्धि भएको थियो । जुन यसप्रकार रहेको छः

- बजारको मागलाई मध्यनजर गर्दै सो अनुसार रणनीति तय गर्न सक्ने भएको,
- बजारीकरणका ६ वटा चरणहरुको बारेमा जानकारी हासिल भएको,
- बजारका प्रबर्द्धनात्मक तरिका र रणनीतिहरुको बारेमा जानकारी भएको,
- बजारका सम्भावित जोखिमहरुको बारेमा ज्ञान हासिल भएको,
- बजारीकरण योजना बनाउन सक्ने ज्ञान र सीप प्राप्त भएको,
- ग्राहकको पहिचान गर्न सक्ने जानकारी प्राप्त भएको ।

निश्कर्ष

क्रेता र बिक्रेता कुनै पनि व्यापार व्यवसायका अभिन्न अङ्ग हुन् । एउटाको अभावमा अर्को पक्ष अर्थहीन हुन्छ । खास गरी कुनै पनि व्यापारलाई सफल र असफल बनाउन बिक्रेताको व्यवहार र सीपले नै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको

हुन्छ। व्यवसायको सफलता वा असफलता व्यवसायीले आफ्नो ग्राहकको आवश्यक्ता, चाहना कत्तिको गहिरिएर अध्ययन गरेको छ वा बुझ्न सकेको छ भन्ने कुरामा निर्भर गर्दछ। ग्राहकहरू कस्तो वस्तु/सेवाको अपेक्षा गर्दछन् ? कहाँ र कुन दरमा सामान वा सेवा उपलब्ध होस् भन्ने चाहन्छन् र उनीहरूलाई कुन समयमा कति वस्तु/सेवाको आवश्यकता हुन्छ ? यी सबै कुरा बुझी सो अनुसार कार्य गर्न सक्नु नै एउटा असल बिक्रेताको प्रमुख भूमिका हो। व्यवसाय जति ग्राहकमुखी हुँदै जान्छ त्यति नै त्यसको बजार बिस्तार हुँदै जान्छ।

६.१.५ वित्तीय पहुँच सम्बन्धि अन्तरक्रिया कार्यक्रम

वित्त व्यवसायको मुटु हो। वित्त विना व्यवसायको परिकल्पनासम्म पनि गर्न सकिँदैन। उद्यम व्यवसाय स्थापना तथा संचालन गर्ने क्रममा यन्त्र औजार, उपकरण तथा कच्चा पदार्थ खरिद गर्न, कामदारलाई ज्याला वा तलव वितरण गर्न तथा उत्पादित वस्तु बजारसम्म पुर्याउन आदिको लागि पूँजीको आवश्यकता पर्दछ। जुन उद्यमीको व्यवसायिक योजनाले निर्धारण गरेको हुन्छ। नेपाल सरकारले लक्षित गरेका लघु उद्यमीहरू निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनीका परिवारहरू हुन्। उनीहरू व्यवसाय संचालन गर्नको लागि आवश्यक पूँजी आफै जुटाउन वा लगानी गर्न सक्दैनन्। तसर्थ, यस्ता वर्गलाई उद्यम व्यवसाय सुरु तथा सञ्चालन गर्न सक्षम बनाउनको लागि वित्तीय सेवामा उनीहरूको पहुँच पुर्याउनु पर्ने हुन्छ।

उद्यमशिलता विकास तालिम र सीप विकास तालिम लिई सकेका नयाँ उद्यमीहरुले आफ्नो उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गर्न यन्त्र औजार, उपकरण, कच्चा पदार्थ खरिद, कामदारलाई ज्याला तथा उत्पादित वस्तुलाई बजार पुर्याउन पुँजीको आवश्यकता पर्दछ। लघु उद्यमीहरु गरिबीको रेखामुनि रहेको हुनाले उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक पर्ने पुँजी आफै जुटाउन वा लगानी गर्न सक्दैन। ऋणको लागि वित्तीय सेवा प्रदायक संस्थाहरुसंग समन्वय गर्न सक्ने क्षमताको पनि कमी हुन्छ। यस्ता वर्गलाई उद्यम व्यवसाय शुरु गर्न वा शुरु भईसकेको उद्यम व्यवसायलाई सञ्चालन गर्नका लागि वित्तीय सेवामा सहज पहुँच कायम गर्ने, वित्तीय पहुँचमा सहजता कायम गर्ने, ऋण वा कर्जा प्रवाह प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराउने, वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गर्ने, वित्तीय समावेशीकरणमा सहयोग पुर्याउने, कर्जाको लागि चाहिने आवश्यक कागजातहरुको बारेमा अवगत गराउने अभिप्रायले वडा नं. ७ का उद्यमीहरुको लागि मिति २०७८ बैशाख ०९ गते, वडा नं. ८ का उद्यमीहरुको लागि मिति २०७८ बैशाख १० गते र वडा नं. ९ का उद्यमीहरुको लागि मिति २०७८ बैशाख १२ गते १ (एक) दिने यो अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो। यो अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भए पश्चात उद्यमीहरुको उद्यम सञ्चालन गर्न आवश्यक पुँजीका लागि स्वलगानी तथा ऋणको आवश्यकतालाई सहज रुपमा परिपूर्ति गर्ने अपेक्षा गरिएको थियो।

उपलब्धि

वित्तीय पहुँच सम्बन्धि अन्तरक्रिया सम्पन्न पश्चात सहभागीहरुमा निम्न सिकाई उपलब्धि भएको थियो। जुन यस प्रकार रहेको छः

- वित्तीय पहुँचमा सहजता कायम भएको,
- ऋण वा कर्जा प्रवाह प्रक्रियाको बारेमा जानकारी भएको,

- वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि भएको,
- वित्तीय समावेशीकरणमा सहयोग पुगेको,
- कर्जाको लागि चाहिने आवश्यक प्रक्रिया तथा कागजातहरुको बारेमा अवगत भएको ।

निश्कर्ष

मुलुकमा एक चौथाइ जनसंख्या गरीबीको रेखामुनि रहेको छ । गरीबीबाट मुक्त गर्न वित्तीय साक्षरता र चेतना अपरिहार्य छ । उचित वित्तीय शिक्षाले मात्र उद्यम व्यवसायका सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ । वित्तीय समावेशीकरण, वित्तीय साक्षरता र वित्तीय पहुँच एक अर्काका परिपूरक हुन् राज्यले परिकल्पना गरेको समावेशी आर्थिक वृद्धि यी विषयवस्तुको अन्तरघोलनबाट मात्र सम्भव हुने देखिन्छ । वित्तीय सेवामा नागरिकको पहुँच पुग्न वित्तीय संस्थाहरुको विस्तार हुनुको साथै वित्तीय उपकरणहरुको उपलब्धता हुनु आवश्यक छ । नागरिकमा वित्तीय सेवाको उपयोग गर्ने चाहना र आवश्यकता दुबै हुनु पर्दछ । अर्थात वित्तीय पहुँच सुनिश्चित हुन वित्तीय सेवाको आपूर्ति र माग दुबै पक्ष सुदृढ हुन जरुरी छ ।

६.१.६ उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण

उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगले गुणस्तरीय वस्तु उत्पादन हुनुको साथै उत्पादकत्वमा समेत वृद्धि हुन्छ । यस्ता प्रविधिहरू कम मूल्यमा सजिलै उपलब्ध, प्रयोग गर्न सरल, मर्मत गर्न सजिलो, पार्टपुर्जाहरू सजिलै उपलब्ध हुने, प्रयोग गर्न विशेष सीपको आवश्यकता नपर्ने तथा लचकदार प्रकृतिका हुन्छन् । आधुनिक एवं उपयुक्त प्रविधिको प्रयोगतर्फ अग्रसर भई परम्परागत रुपमा जिविकोपार्जनको लागि सञ्चालित आयआर्जनका कार्यक्रमहरू बिस्तारै व्यवसायिकता तर्फ उन्मुख हुदै गएको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा छनौट भएका उद्यमीहरुलाई उद्यमको प्रकृति अनुसारको उपयुक्त प्रविधिहरु लघु उद्यमी समूहमा हस्तान्तरण गरिएको थियो । ५३ जना उद्यमीहरुले तरकारी खेतीको छनौट गरेकोले तरकारी खेती गर्दा त्यसमा प्रयोग गरिने कृषि मोटर (फिटिङ्गस र पाईप समेत) र स्प्रेयर ट्यांकी, डल कुसन बनाउने १० जना उद्यमीहरुलाई सिलाई मेसिन र ईन्टरलक मेसिन, माछा किनबेच गर्ने ७ उद्यमीहरुलाई साईकल, होटेल व्यवसाय गर्ने एक जना उद्यमीलाई ग्याँस चुल्हा सेट हस्तान्तरण गरिएको थियो । प्रविधिहरुको हस्तान्तरण ब्यक्तिगत रुपमा नभई लघु उद्यम समूहमा गरिएको थियो ।

६.२ स्तरोन्नति तालिम अन्तर्गत सञ्चालित क्रियाकलापहरु

६.२.१ सिलाई कटाई तालिम

सिलाई कटाई सम्वन्धि सीप विकास तालिम लिई व्यवसाय सुरु गरिरहेका उद्यमीहरुका लागि स्तरोन्नती तालिम प्रदान गरि व्यवसायलाई व्यवस्थित र गुणस्तर युक्त सामाग्री उतपादनका लागि सहयोग गर्ने र उनिहरुको व्यावसायलाइ अझ राम्रो र प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सहयोग पुर्याउने, लुगा बनाउनको लागि डिजाइन अनुसारको कपडाको पहिचान गर्न सक्ने, सिलाई कटाई तालिमको लागि आवश्यक सामग्रीहरु बारे परिचित हुने, हाते टाँकाहरु बारे जानकारी हासिल गरी कुन टाँका कहाँ प्रयोग गर्ने भन्ने थाहा हुने, लुगा सिउन आवश्यक पर्ने शरिरको भागहरुको ठिक तवरले नाप लिने जानकारी भई सो को डिजाईन कोर्न सक्ने, ग्राहकको अर्डर अनुसार नाप लिई डिजाइनदार कुर्ता सुरुवाल, डिजाइनदार ब्लाउज, वान पिस ड्रेस आदि तयार गर्ने, ग्राहकको अर्डर अनुसार नाप लिई टप्स, लेडिज पाइन्ट, ओपन सर्ट, इष्टकोट आदि ड्राफ्टिङ्ग, कटिङ्ग, पेष्टिङ्ग, सिलाई गर्न तथा आवश्यक टाँक

हुक राखी तयार गर्ने, लुगाहरु तयार गरी सोको फिनिसिङ, आईरन र प्याकिंग समेत गर्न सक्ने अभिप्रायले वडा नं. ३ का लघु उद्यमीहरुको लागि मिति २०७७ चैत्र २० गते देखि २०७८ बैशाख १९ गतेसम्म ३० दिने सिलाई कटाई तालिम सञ्चालन गरिएको थियो । यो तालिम सम्पन्न भए पश्चात उद्यमीहरुले विभिन्न नयाँ नयाँ डिजाईनको कपडाहरुको सिलाई गर्न पोख्त हुने अपेक्षा गरिएको थियो ।

उपलब्धि

यस सिलाई कटाई स्तरोन्नति तालिम सम्पन्न पश्चात सहभागीहरुमा निम्नकुराहरु सिकाई भएको पाईयो । जुन यस प्रकार रहेको छः

- महिलाहरुको रोजगारीमा बृद्धि भई उनीहरुको जीवनमा सकारात्मक परिवर्तन भएको,
- लुगा बनाउनको लागि डिजाइन अनुसारको कपडाको पहिचान गर्न सक्ने भएको,
- सिलाई कटाइ तालिमको लागि आवश्यक सामग्रीहरु बारे परिचित भएको,
- हाते टाँकाहरु बारे जानकारी हासिल गरी कुन टाँका कहाँ प्रयोग गर्ने भन्ने थाहा भएको,
- लुगा सिउन आवश्यक पर्ने शरिरको भागहरुको ठिक तवरले नाप लिने जानकारी भई सो को डिजाईन कोर्न सक्ने भएको,
- ग्राहकको अर्डर अनुसार नाप लिई डिजाइनदार कुर्ता सुरुवाल, डिजाइनदार ब्लाउज, वान पिस ड्रेस आदि तयार गर्न सक्ने भएको,
- ग्राहकको अर्डर अनुसार नाप लिई टप्स, लेडिज पाइन्ट, ओपन सर्ट, इष्टकोट आदि ड्राफ्टिङ्ग, कटिङ्ग, पेष्टिङ्ग, सिलाई गर्न तथा आवश्यक टाँक हुक राखी तयार गर्ने भएको,
- लुगाहरु तयार गरी सोको फिनिसिङ, आईरन र प्याकिंग समेत गर्न सक्ने भएको ।

निश्कर्ष

मुलुकमा २० प्रतिशत जति जनसंख्या अझै गरिबीको रेखामुनि रहेको छ । गरिबीबाट मुक्त गर्न उद्यमशिलता विकास तालिम र सीप विकास तालिम अपरिहार्य रहेको देखिन्छ । सीप विकास तालिम लिई उद्यम व्यवसाय सञ्चालन गर्दै आएका उद्यमीहरुलाई स्तरोन्नति तालिम मार्फत उद्यमीहरुको सीप तथा क्षमतामा थप विकास गरी उद्यम व्यवसाय सञ्चालनमा थप योगदान गरी थप आम्दानी आर्जनमा सहयोग गरी गरिबी न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ । उद्यम व्यवसाय सुरु गरिरहेका उद्यमीहरुका लागि स्तरोन्नती तालिम प्रदान गरि उद्यम व्यवसायलाई व्यवस्थित र गुणस्तर युक्त सामाग्री उत्पादनमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

६.२.१ समूहमा प्रविधि हस्तान्तरण

व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका उद्यमीहरुलाई स्तरोन्नति तालिम प्रदान गरि व्यवसायलाई थप व्यवस्थित र गुणस्तर युक्त सामाग्री उत्पादन गर्न तथा उनिहरुको व्यवसायलाइ अझ राम्रो र प्रभावकारी रुपमा सञ्चालनमा सहयोग पुर्याउन समूहमा उपयुक्त प्रविधि उपलब्ध गराई गुणस्तरीय वस्तुको उत्पादनमा जोड दिनु पर्दछ । यस नगरपालिकाको वडा नं. ३ का सिलाई कटाई व्यवसाय सञ्चालन गर्दै आएका १२ जना उद्यमीहरुको समूहमा सिलाई कटाई मेसिन हस्तान्तरण गरिएको थियो ।

७. कार्यक्रमका भौतिक प्रगति विवरण

क्र. स.	क्रियाकलापहरू	इकाई	लक्ष्य	प्रगति सङ्ख्या	सङ्ख्यात्मक विवरण										
					महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाति	अपांगता भएका व्यक्ति	ब्राम्हण/ क्षेत्री/ अन्य	मधेशी	मुस्लिम	थारु	युवा (१६-४०)
१	**नयाँ लघु उद्यमी सिर्जना तर्फ**														
१.१	पि.आर.ए. सम्पन्न	वटा	९०	१२०	९५	२८	१२३	४६	७४	०	०	१२०	३	०	९५
१.२	घरधुरी सर्वेक्षण सम्पन्न (फाराम ए)	जना	९०	११०	९५	१५	११०	४२	६७	०	१	११०	०	०	११०
१.३	सम्भाव्य लघु उद्यमीका रूपमा सहभागीहरूको छनौट(फाराम बी)	जना	९०	१००	९०	१०	१००	४२	५७	०	१	११०	०	०	११०
१.४	मौजुदा उद्यमीहरू जो सम्भाव्य लघु उद्यमीका रूपमा पहिचान भएका (फाराम सी)	जना	५०	३०	३०	०	३०	२६	०	०	०	३०	०	०	३०
१.५	ग्राहक वा बजार सर्वेक्षण सम्पन्न (फाराम डी)	वटा	०	१५											
१.६	सीप तथा उपयुक्त प्रविधि सर्वेक्षण सम्पन्न (फाराम ई)	जना	५०	३०	३०	०	३०	२६	०	०	०	२६	४	०	३०
१.७	श्रोत सर्वेक्षण सम्पन्न (फाराम एफ)	वटा													
१.८	वातावरण परीक्षण सम्पन्न (फाराम जी)	वटा													

१.९	लघु उद्यम समूहमा लघु उद्यमीको सङ्ख्या र लघु उद्यमी समूहको सङ्ख्या	जना/वटा	९०	९०।९	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
२.	उद्यमशीलता विकास तालिम (टोपे/टोसे तालिम) लिने उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	९०	९०	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
२.१	व्यावसायिक योजना तयार गरेको सङ्ख्या	वटा	९०	९०	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
२.२	प्राविधिक सीप विकास तालिम लिने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या (सीप विकास तालिमको छुट्टै विवरण संलग्न गर्ने यहां सङ्ख्या मात्र उल्लेख गर्ने)	जना	९०	७१	६१	१०	७१	३२	३८	०	१	७१	०	०	७१
२.३	लघु कर्जा लिएका उद्यमीको सङ्ख्या	जना	९०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२.४	प्रविधि सहयोग प्राप्त भएका लघु उद्यमीको सङ्ख्या	जना	९०	७१	६१	१०	७१	३२	३८	०	१	७१	०	०	७१
२.५	बजारीकरणमा सहयोग प्राप्त गरेका लघु उद्यमीको सङ्ख्या	जना	९०	९०	८०	१०	९०	३२	५७	०	१	९०	०	०	९०
२.६	नयाँ उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	९०	७१	६१	१०	७१	३२	३८	०	१	७१	०	०	७१
२.७	नयाँ उद्यमीहरूको सङ्ख्या (वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका)	जना	०	२	०	२	२	०	२	०	०	२	०	०	२
२.८	नयाँ उद्यमीहरूको सङ्ख्या (स्वदेशमा रोजगार गुमाएकाहरू)	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	**स्तरोन्नति सहयोग सम्बन्धी कृयाकलापहरू**														

२.१	टोई/टोजे तालिम लिने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२.२	लघु उद्यमीहरूको लागि प्रदान गरिने सहयोगको लागि आवश्यकता विश्लेषण गरिएका लघु उद्यमीको सङ्ख्या	जना	५०	३०	३०	०	३०	२६	०	०	०	२६	४	०	३०
२.३	व्यवसाय परामर्श सहयोग लिने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	५०	३०	३०	०	३०	२६	०	०	०	२६	४	०	३०
२.४	व्यावसायिक योजना परिमार्जन तथा पुनःसमीक्षा गर्ने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२.५	पुनर्ताजगी तथा एडभान्स तालिम (advance) लिनेको सङ्ख्या	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
२.६	प्रविधि प्राप्त गर्ने लघु उद्यमीको सङ्ख्या	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
२.७	स्तरोन्नति सहयोग प्राप्त गर्ने जम्मा लघु उद्यमीको सङ्ख्या	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
२.८	स्तरोन्नतिबाट सिर्जना भएको जम्मा रोजगारी सङ्ख्या	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
३	**रुग्ण उद्यमीलाई पुनःसकृय बनाउन गरिने कृयाकलापहरू (रूग्ण र निस्कृय उद्यमीहरूका लागि मात्र)**														
३.१	उद्यमशीलता विकास पुनर्ताजगी तालिम प्राप्त गर्नेहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

३.२	व्यावसायिक परामर्श सेवा प्राप्त गर्नेहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३.३	व्यावसायिक योजना पुनरावलोकनमा सहयोग प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३.४	सीप विकास पुनर्ताजगी/एडभान्स तालिम प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या (विस्तृत विवरण छुट्टैपेश गर्ने	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
३.५	प्रविधि सहयोग प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या (भैरहेका रुग्ण लघु उद्यमीहरूका लागि मात्र)	जना	१०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
४	**बजार सम्बन्धित सहयोग (नयाँ भइरहेका विद्यमान लघु उद्यमीका लागि)**														
४.१	लेवलिङ र ब्रान्डिङ सहयोग प्राप्त उद्यमीको सङ्ख्या (नयाँ लघु उद्यमीहरूका लागि मात्र)	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४.२	जम्मा बजारीकरण सहयोग पाएका नयाँ लघु उद्यमीहरू	जना	९०	९०	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
४.३	स्थलगत अनुगमन भ्रमण गरेका भइरहेको लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या (भइरहेका लघु उद्यमीहरूका मात्र)	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४.४	लेवलिङ र ब्रान्डिङ सहयोग प्राप्त उद्यमीको सङ्ख्या (भईरहेका लघु उद्यमीहरूका लागि मात्र)	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

४.५	वजारीकरण सम्बन्धी तालिम तथा अन्य सूचना प्राप्त उद्यमीहरूको सङ्ख्या (भईरहेको लघु उद्यमी)	जना	९०	९०	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
४.६	जम्मा बजारीकरण सहयोग पाएका विद्यमान लघु उद्यमीहरू	जना	९०	९०	८०	१०	९०	३९	५०	०	१	९०	०	०	९०
५	**साझा सुविधा केन्द्र (उद्यम घर) सम्बन्धित सहयोग**														
५.१	नयाँ साझा सुविधा केन्द्र स्थापना भएको सङ्ख्या र लाभान्वित नयाँ लघु उद्यमीहरू	वटा/जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	**लघु वितसँग सम्बन्धित सूचना**														
६.१	नयाँ स्थापना भएको सहकारी र सदस्यहरूको सङ्ख्या	वटा/जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.२	ऋण प्राप्त गर्ने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.३	पहिलो पटक ऋण प्राप्त गर्ने नयाँ लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.४	पहिलो पटक ऋण प्राप्त गर्ने लघु उद्यमीहरूले प्राप्त गरेको ऋण रकम (रु.)	रु	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.५	दोहोऱ्याएर ऋण प्राप्त गर्ने लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

६.६	दोहोऱ्याएर ऋण प्राप्त गर्ने लघु उद्यमीहरूले प्राप्त गरेको ऋण रकम (रु.)	रु	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.७	ऋण प्राप्त गर्नेको लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६.८	जम्मा प्राप्त ऋण रकम (रु.)	रु	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	**अन्य**														
७.१	रोजगारी सिर्जना (नयाँ लघु उद्यमी सिर्जनाबाट)	जना	९०	७१	६१	१०	७१	३२	३८	०	१	७१	०	०	७१
७.२	थप रोजगारी सिर्जना (स्तरोन्नति सहयोग मार्फत)	जना	५०	१२	१२	०	१२	११	०	०	०	११	१	०	१२
७.३	गरिबीको रेखाबाट बाहिरिएका लघु उद्यमीहरूको सङ्ख्या	जना													

८. कार्यक्रमको वित्तीय प्रगति विवरण

क्र.सं.	क्रियाक्लाप	कार्यक्रमको कुल बजेट	छुट्याईएको बजेट प्रतिशत	छुट्याईएको बजेट रकम रु.	खर्च रकम रु.	खर्च प्रतिशत	बाँकी बजेट रकम रु.	बाँकी बजेट प्रतिशत	कैफियत
१	**नयाँ लघु उद्यमी सिर्जना तर्फ**								
१.१	उद्यम विकासका लागि सामाजिक परिचालन	२२६००००	३	६७८००	६२८४०	९२.६८	४९६०	७.३२	
१.२	उद्यमशिलता विकास तालिम (एस.आई.वाई.बि.)		९	२०३४००	२०३४००	१००.००	०	०.००	

१.३	प्राविधिक सीप विकास तालिम		३७	८३६२००	५८९२००	७०.४६	२४७०००	२९.५४	
१.४	प्रविधि हस्तान्तरण		१८	४०६८००	४१७६८६	१०२.६८	-१०८८६	-२.६८	
१.५	वित्तीय सेवामा पहुँच		४	९०४००	७८६००	८६.९५	११८००	१३.०५	
१.६	बजारीकरणमा सहयोग		५	११३०००	११२९५०	९९.९६	५०	०.०४	
१.७	सहजकर्ता परिचालन		२४	५४२४००	५२४८६८	९६.७७	१७५३२	३.२३	
जम्मा बजेट रकम रु. (क)		**२२६००००**	**१००**	**१००**	**१९८९५४४**	**८८.०३**	**२७०४५६.००**	**११.९७**	
२	**लघु उद्यमीको स्तरोन्नति तर्फ**								
२.१	उद्यमीहरुको स्तरोन्नति (पुनर्ताजगी एवं एडवान्स सीप विकास तालिम)	५०००००	१००	५०००००	१९८७००	३९.७४	३०१३००	६०.२६	
२.२	समूहमा प्रविधि हस्तान्तरण	१४००००	१००	१४००००	८७४०५.५	६२.४३	५२५९४.५	३७.५७	
जम्मा बजेट रकम रु. (ख)		**६४००००**	**१००**	**६४००००**	**२८६१०५.५**	**४४.७०**	**३५३८९४.५**	**५५.३०**	
कुल जम्मा बजेट रकम रु. (क)+(ख)		**२९०००००**	**१००**	**२९०००००**	**२२७५६४९.५**	**७८.४७**	**६२४३५०.५**	**२१.५३**	

७. कार्यक्रमका चुनौतीहरु

- सम्भाव्य उद्यमीको छनौटमा राजनीतिक हस्तक्षेप हुनु,
- कार्यक्रम सञ्चालनको लागि प्रशासनिक खर्चको अभाव,
- कार्यक्रमको समग्र पक्षको बारेमा ज्ञानको कमी,
- उत्पादनमा गुणस्तरीयता कायम गर्नु,
- उद्यमीको विवरण ईन्ट्री गर्न प्रविधिको अभाव,
- उत्पादित वस्तुको बजारमा पहुँच कायम नहुनु,
- बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु,
- उद्यमीले उद्यम व्यवसायलाई निरन्तरता नदिनु ।

८. कार्यक्रमका अवसर

उद्यमशीलतालाई उत्पादनको महत्वपूर्ण साधनको रुपमा हेरिन्छ । स्थानीय स्तर देखि नै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि तथा रोजगारी सिर्जना गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई गतिशिलता प्रदान गर्न उद्यमी तथा उद्यमशीलताको विकास अपरिहार्य रहेको छ । कोरोना महामारीका कारण रोजगार विहिन भई बेरोजगारहरुको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको देखिन्छ । बढदो बेरोजगारी समस्यालाई सम्बोधन गर्न, जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्न, न्यून आयस्तर भएकाहरुको आर्थिक आम्दानीमा वृद्धि गर्न, गरिबी निवारण गर्न तथा बेरोजगार युवाहरुलाई स्थानीय स्तर मै रोजगारीको सुनिश्चितता गर्न राज्यका तीनै तहका सरकारहरुले लागत साझेदारीमा स्वरोजगार हुन चाहने तथा रोजगारी गुमाउने बेरोजगार युवाहरुलाई लक्षित गरी स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रम, श्रोत साधन, पूँजी र प्रविधिको उपलब्धतताको आधारमा गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रमका माध्यमबाट विभिन्न किसिमका सीपमूलक, रोजगारमूलक, व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिमहरु दिई दक्ष, सक्षम र उत्पादनशील जनशक्ति उत्पादन गर्ने तर्फ ध्यान दिनु पर्दछ । स्थानीय स्तरमा नै नयाँ नयाँ उद्यम व्यवसायको पहिचान तथा विकास र उत्पादन तथा उत्पाकत्व वृद्धि गरी रोजगारी सृजना गर्नु पर्ने देखिन्छ । उद्यम व्यवसाय गर्न चाहने युवाहरुलाई उत्पादनशील व्यवसायिक योजनाको आधारमा बिउँ पूँजीको रुपमा लागत साझेदारीमा अनुदान वा सहुलियत पूर्ण ऋण सुविधाको उपलब्धतताको माध्यमबाट उद्यम तथा व्यवसायको विकास गरी थप रोजगारी वा स्वरोजगारका अवसर सृजना गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

अनुसूची-१
उद्यमी, उद्यम र उद्यमी समूहको नाम र ठेगाना

क्र.सं.	उद्यमीको नाम	उद्यमी समूहको नाम र ठेगाना	उद्यमको नाम	कैफियत
१	रामईश्वर प्रसाद कुशवाहा	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२	मोतीलाल प्रसाद यादब	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
३	राकेश महतो	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
४	रन्जु देवी कुशवाहा	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
५	रनिता देवी कुशवाहा	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
६	अमिरखा देवी कुशवाहा	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
७	बिनिता कुमारी कुशवाहा	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
८	राजकुमारी देवी साह	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
९	सुनिता देवी साह	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१०	राम वचन राम	माँ लक्ष्मी लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
११	सरोज साह कानु	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१२	गिरजा देवी कुशवाहा	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१३	धन्मन्ती देवी कुशवाहा	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१४	निर्मला देवी कुशवाहा	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१५	पुनम देवी यादब	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१६	सुनिता देवी साह	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१७	संगीता देवी कुशवाहा	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१८	सबिता देवी साह	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
१९	भगत महतो	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२०	राधा कुमारी महतो	ओम शान्ती लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२१	सुनिता देवी कुशवाहा	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२२	ननुलाल राय यादब	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२३	दिनेश महतो कोईरी	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२४	राम प्रवेश राय यादब	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२५	खुशीलाल चौरसिया	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	

२६	सन्झा देवी साह तेली	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२७	धर्मशिला देवी कुशवाहा	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२८	गायत्री देवी साह	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
२९	अंचला देवी कुशवाहा	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
३०	चन्द्राकला देवी यादब	हनुमान लघु उद्यमी समूह, परोहा-७	तरकारी खेती	
३१	मिन्का देवी पटेल	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३२	ललिता देवी बैठा	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३३	किशुनबत्ती देवी बैठा	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३४	रिना देवी राम	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३५	ओरमिला देवी बैठा	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३६	अमरिता देवी पटेल	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३७	रन्जु देवी राम	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३८	ललिता देवी राउत	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
३९	मिरा देवी राउत	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
४०	सुनिता देवी राउत	अनमोल लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	ईम्बोडरी	
४१	सरस्वती देवी राउत	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४२	संगीता देवी ठाकुर	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४३	रुबी देवी साह तेली	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४४	गिता देवी ठाकुर	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४५	पारवती देवी मुखिया	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४६	सविता देवी साह	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४७	कृष्णा देवी पटेल	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४८	पिंकी देवी साह	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
४९	रामापति मुखिया	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
५०	धन्मन्ती देवी मुखिया	सरस्वती लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	डल कुसन बनाउने	
५१	रामकली देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५२	पारवती देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५३	रामापति मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५४	शैली देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	

५५	सुरतीया देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५६	बचिया देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५७	पारवती देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५८	विनिता देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
५९	सन्जु गिरी	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
६०	सिता देवी मुखिया	विश्वकर्मा लघु उद्यमी समूह, परोहा-८	तरकारी खेती	
६१	उषा देवी सहनी	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६२	बबिता देवी सहनी	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६३	रायमल देवी सहनी	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६४	पनमा सहनी	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६५	अनिता देवी साह कानु	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६६	सुगान्धी देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६७	बबिता देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६८	गायत्री देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
६९	रेखा देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
७०	निर्मला देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
७१	गिता देवी राम	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
७२	श्रीपती देवी ठाकुर	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
७३	बविता देवी साह	मनकामना लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	तरकारी खेती	
७४	विभा देवी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
७५	अमरिता कुमारी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
७६	संगीता देवी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
७७	तेतरी देवी राम	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
७८	ईन्दु देवी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
७९	गुलाबी देवी सहनी	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
८०	फुलकुमारी देवी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
८१	उषा देवी राम	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
८२	सुमन कुमारी ठाकुर	ज्योती लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	ईमबोडरी	
८३	ललिता देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	

८४	अनिता देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	
८५	गिता कुमारी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	
८६	गायत्री देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	
८७	कविता देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	
८८	राजकुमारी साह कानु	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	होटल व्यवसाय	
८९	फुलमती देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	
९०	बिगनी देवी सहनी	लक्ष्मीपति लघु उद्यमी समूह, परोहा-९	माछा किनबेच	

अनुसूची-२
कार्यक्रमसंग सम्बन्धित फोटोहरु

वडास्तरीय अभिमुखीकरण, वडा नं. ७

घरधुरी सर्वेक्षण, वडा नं. ८

सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखा, वडा नं. ९

उद्यमशिलता विकास तालिम, वडा नं. ७

उद्यमशिलता विकास तालिम, वडा नं. ८

उद्यमशिलता विकास तालिम, वडा नं. ९

तरकारी खेती सम्बन्धि सीप विकास तालिम, वडा नं. ७

तरकारी खेती सम्बन्धि सीप विकास तालिम, वडा नं. ८

तरकारी खेती सम्बन्धि सीप विकास तालिम, वडा नं. ९

डल र कुसन सम्बन्धि सीप विकास तालिम, वडा नं. ८

डल र कुसन सम्बन्धि सीप विकास तालिम, वडा नं. ८

बजारीकरण तालिम, वडा नं. ८

बजारीकरण तालिम, वडा नं. ७

वित्तीय सेवामा पहुँच सम्बन्धि अन्तरक्रिया, वडा नं. ८

परोहा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

लौकाहा, रौतहट

प्रदेश नं. २, नेपाल